

पठतु संस्कृतम्

कोविदः

व्याकरणम् तद्धितान्ताः

तद्धितान्ताः

तस्मै हितम् – तद्+हितम् - तद्धितम् (चतुर्थी-तत्पुरुषसमासः)

प्रातिपदिकम् + तद्धितप्रत्ययः = तद्धितान्तः

लक्ष्यं किम्? -> नूतनशब्दानां सृष्टिः ।

विभिन्न-अर्थेषु विभिन्नप्रत्ययाः भवन्ति ।

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

भावार्थक-तद्धितान्ताः

भावः - गुणः / स्वभावः / भावः अस्ति इति

धीरस्य भावः

धैर्यम्, धीरत्वम्, धीरता

सुन्दरस्य भावः

सौन्दर्यम्, सुन्दरत्वम्, सुन्दरता,

यम् , त्वम् - नपुंसकलिङ्गम्
ता - स्त्रीलिङ्गम्

भावार्थक-तद्धितान्ताः

मलिनस्य भावः

मालिन्यम्, मलिनता, मलिनत्वम्

कठिनस्य भावः

काठिन्यम्, कठिनता, कठिनत्वम्

लवणस्य भावः

लावण्यम्, लवणता, लवणत्वम्

मधुरस्य भावः

माधुर्यम्, मधुरता, मधुरत्वम्

धीरस्य भावः

धैर्यम्, धीरता, धीरत्वम्

शूरस्य भावः

शौर्यम् , शूरता, शूरत्वम्

भावार्थक-तद्धितान्ताः

चतुरस्य भावः

चातुर्यम्, चतुरता, चतुरत्वम्

समर्थस्य भावः

सामर्थ्यम्, समर्थता, समर्थत्वम्

अलसस्य भावः

आलस्यम्, अलसता, अलसत्वम्

दीनस्य भावः

दैन्यम्, दीनता, दीनत्वम्

सफलस्य भावः

साफल्यम्, सफलता, सफलत्वम्

विशालस्य भावः

वैशाल्यम्, विशालता, विशालत्वम्

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

वतुप्, मतुप् प्रत्ययः

गुणः अस्य/अस्याः/अस्य अस्ति इति

गुणवान्, गुणवती, गुणवत्

गुणी, गुणिनी, गुणि

अकार/आकारान्तः --> वत् -> बलवान्

अन्य-अक्षर-अन्तः --> मत् -> मतिमान्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

धनम् अस्य अस्ति

धनवान्

विद्या अस्याः अस्ति

विद्यावती

ज्ञानम् अस्य अस्ति (न)

ज्ञानवत्

श्रद्धा अस्य अस्ति

श्रद्धावान्

रूपम् अस्याः अस्ति

रूपवती

भाग्यम् अस्य अस्ति (न)

भाग्यवत्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

बुद्धिः अस्य अस्ति

बुद्धिमान्

शक्तिः अस्याः अस्ति

शक्तिमती

मतिः अस्य अस्ति (न)

मतिमत्

कीर्तिः अस्य अस्ति

कीर्तिमान्

नीतिः अस्याः अस्ति

नीतिमती

धृतिः अस्य अस्ति (न)

धृतिमत्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

भोगः अस्य अस्ति

भोगी

धनम् अस्याः अस्ति

धनिनी

कुशलः अस्य अस्ति (न)

कुशलि

त्रिशूलम् अस्य अस्ति

त्रिशूली

अहङ्कारः एतेषाम् अस्ति

अहङ्कारिणः

चक्रम् अस्य अस्ति

चक्री

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

तोलनार्थक-तद्धितान्ताः

तरप्, तमप् प्रत्ययः

तरप् - द्वयोः अतिशयेन तरप्
द्वयोः अतिशयेन सुन्दरः - सुन्दरतरः
द्वयोः अतिशयेन सुन्दरी - सुन्दरतरा
द्वयोः अतिशयेन सुन्दरम् - सुन्दरतरम्

तमप् - बहूनाम् अतिशयेन तमप्
बहूनाम् अतिशयेन सुन्दरः - सुन्दरतमः
बहूनाम् अतिशयेन सुन्दरी - सुन्दरतमा
बहूनाम् अतिशयेन सुन्दरम् - सुन्दरतमम्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

द्वयोः अतिशयेन सुन्दरः (पु)

सुन्दरतरः

द्वयोः अतिशयेन उन्नतः (स्त्री)

उन्नततरा

द्वयोः अतिशयेन चतुरः (न)

चतुरतरम्

बहूनाम् अतिशयेन मधुरः (पु)

मधुरतमः

बहूनाम् अतिशयेन विशालः (स्त्री)

विशालतमा

बहूनाम् अतिशयेन दीर्घः (न)

दीर्घतमम्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

आम्र-नारङ्गयोः आम्रफलं _____ (मधुर) ।

मधुरतरम्

सुषमा-सुमत्योः सुषमा _____ (कृश) ।

कृशतरा

भास-कालिदासयोः भासः _____ (पूर्व) ।

पूर्वतरः

अनयोः गोविन्दः _____ (चतुर) ।

चतुरतरः

केशव-माधवयोः माधवः _____ (उन्नत) ।

उन्नततरः

लोकयान-विमानयोः विमानं _____ (बृहत्) ।

बृहत्तरम्

मत्वर्थक-तद्धितान्ताः

फलेषु आम्रफलं _____ (मधुर) ।

मधुरतमम्

नदीषु गङ्गा _____ (पुण्य) ।

पुण्यतमा

पतिव्रतासु अरुन्धती _____ (श्रेष्ठ) ।

श्रेष्ठतमा

फलेषु द्राक्षाफलं मम _____ (प्रिय) ।

प्रियतमम्

छात्रेषु माधवः _____ (उन्नत) ।

उन्नततमः

वेदेषु _____ ऋग्वेदः (प्राचीन) ।

प्राचीनतमः

तद्धितान्ताः

अपत्यार्थकः

- दाशरथिः, जानकी

संबन्धार्थकः

- वैष्णवः , भारतीयः

भावार्थकः

- सुन्दरत्वम् , सुन्दरता, सौन्दर्यम्

मत्वर्थकः

- गुणवान् , मतिमान्, भोगी

तोलनार्थकः

- उन्नततरः , उन्नततमः

